

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-138>

УДК 338.439

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ІМПОРТУ ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ТОВАРІВ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

FEATURES OF FOOD AND AGRICULTURAL IMPORT REGULATION IN UKRAINE

Павленко Олексій Михайлович

кандидат економічних наук, докторант,
доцент кафедри глобальної економіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9735-2478>

Pavlenko Oleksii

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

В умовах повномасштабного воєнного вторгнення зростає потреба України в імпорті продовольства та окремих категорій товарів для агропромислового виробництва. Вітчизняні підприємства не можуть повністю задовольнити сучасні потреби українських споживачів, через що це компенсується імпортом товарів аграрного походження та призначення. Тому важливим стає забезпечення ефективного регулювання імпорту продовольства і товарів для агропромислового виробництва. Мета статті - проаналізувати сучасний стан та проблемні аспекти регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва України. Дослідження засноване на аналізі актуальних наукових праць вітчизняних науковців, нормативно-правових актів та аналітичних досліджень. Насамперед, проаналізовано особливості імпорту продовольства та товарів агропромислового призначення. Проаналізовано структуру імпорту продовольчих товарів в Україну та встановлено, що основні категорії товарів – це ті, які майже не виробляються в Україні. Роль імпорту продовольства зростає під час повномасштабної війни через неспроможність вітчизняних підприємств у повній мірі задовольнити потреби споживачів. Проведено аналіз структури імпорту товарів для агропромислового виробництва та визначено їх основні категорії. Встановлено, що основним нормативно-правовим актом, що визначає регулювання імпорту даних категорій товарів в Україну є Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції». Проведено аналіз постанови КМУ, яка визначає основні положення ліцензування імпортованих товарів в Україні окремих категорій. Визначено, що основними механізмами регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва є ліцензування, сертифікація та митне оформлення. Підкреслено, що існуючі механізми та нормативно-правове регулювання є недостатніми та потребують вдосконалення, враховуючи зростаючі потреби в імпорті даних категорій товарів в Україну. Результати дослідження дозволили встановити, що завдяки вдосконаленню існуючих підходів до регулювання імпорту цих груп товарів існує можливість задовольнити сучасні потреби споживачів.

Ключові слова: агропромислове виробництва, продовольство, регулювання, імпорт, ліцензування, сертифікація, мито.

In the context of a full-scale war, Ukraine's need for imports of food and certain categories of goods for agricultural production is growing. Domestic enterprises cannot fully satisfy the current needs of Ukrainian consumers, which is why this is compensated by imports of goods of agricultural origin and destination. Therefore, it is important to ensure effective regulation of imports of food and agricultural goods. The purpose of the article is to analyse the current state and problematic aspects of regulation of imports of food and agricultural products in Ukraine. The study is based on the analysis of relevant scientific works by domestic scholars, regulations and analytical studies. First of all, the features of imports of food and agricultural products are analysed. The structure of food imports to Ukraine is analysed and it is found that the main categories of goods are those that are almost not produced in Ukraine. The role of food imports increases during a full-scale war due to the inability of domestic enterprises to fully meet the needs of consumers. The article analyses the structure of imports of goods for agricultural production and identifies their main categories. It is established that the main regulatory legal act determining the regulation of imports of these categories of goods to Ukraine is the Law of Ukraine 'On State Regulation of Imports of Agricultural Products'. The author analyses the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, which defines the main provisions of

licensing of imported goods in Ukraine of certain categories. It is determined that the main mechanisms for regulating the import of food and goods for agricultural production are licensing, certification and customs clearance. It is emphasised that the existing mechanisms and regulatory framework are insufficient and need to be improved, given the growing demand for imports of these categories of goods to Ukraine. The results show that improving the existing mechanisms for regulating the import of goods in these categories opens up opportunities for more effective satisfaction of current consumer needs. In particular, adapting existing approaches to current challenges and conditions will ensure a stable supply of necessary products to the market. This will not only help to reduce the deficit, but also create the preconditions for a more balanced and flexible approach to managing import flows. Thus, improving regulatory instruments is an important step to ensure that supply and demand are matched, which is a key factor in meeting the needs of the end consumer.

Keywords: agro-industrial production, food, regulation, import, licensing, certification, duty.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвиток сільського господарства в Україні є доволі активним попри повномасштабну війну. Виробляється низка продукції продовольчого характеру, що після купують споживачі на українських ринках. Аграрна продукція вітчизняних виробників задовольняє більшість потреб внутрішніх споживачів, проте деякі види продовольчих товарів, що виробляє сільське господарство, не виготовляються у повній мірі. Окрім цього, виникає потреба в отриманні товарів для агропромислового виробництва: насіння, добрив, мінеральних речовин та інших товарів, які будуть використані у процесі виробництва. Українські аграрії не в змозі повністю забезпечити споживачів усіма видами продовольчих товарів аграрного походження. Також не забезпечують себе у повній мірі необхідними для виробництва товарами, тому важливим є забезпечення повноцінного імпорту усіх необхідних видів продукції – як для внутрішніх споживачів, так і для аграрних виробників. Виникає потреба в ефективному регулюванні імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва України. Важливо відмітити, що у наукових колах та на правовому рівні здебільшого звертають увагу на регулювання експорту аграрної продукції, оскільки саме експорт забезпечує розвиток української економіки. Однак, імпорт продукції для споживачів та аграрного виробництва також має стратегічне значення – безпосередньо для розвитку сільського господарства. Від того, наскільки ефективним буде імпорт даної групи товарів, залежить якість виробництва та сучасний стан продовольчої безпеки України, тому дане питання потребує детального наукового висвітлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

До питання регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва звертались деякі вітчизняні науковці. Особливості регулювання розвитку продо-

вольчого ринку розглядав у своєму дослідженні М. Одінец [1]. Також у дослідженні Я. Ф. Жовнірчик відображено основні аспекти публічного управління агропродовольчим сектором, розглянувши у тому числі особливості публічного регулювання експортно-імпортних відносин у даній сфері [2]. Основні аспекти сучасного стану експорту та імпорту аграрної продукції в умовах глобального регулювання і міжнародної торгівлі розглянула Ю. А. Перегуда [3]. Також Д. Гусонька розглядає питання особливостей здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на ринку аграрної продукції [4]. Важливим є питання державного регулювання аграрного сектору, до якого звернулись Л. А. Свистун, Ю. М. Попова, К. П. Штепенко [5]. Однак, підкреслимо, що вітчизняними науковцями поки недостатньо вивчене питання стосовно регулювання імпорту продовольства та товарів для аграрного виробництва. Тому виникає потреба у проведенні власного дослідження.

Мета статті. Проаналізувати сучасний стан та проблемні аспекти регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах повномасштабної війни економіка України стає більш імпортозалежною. Причина полягає у неспроможності самостійно вирощувати та виробляти аграрну продукцію окремих категорій. Крім того, не усі ресурси, необхідні для аграрного виробництва, Україна виготовляє чи вирощує самостійно. При цьому, як засвідчують результати досліджень, до 2022 року спостерігалось збільшення обсягів імпорту товарів АПК та харчової промисловості, тому протягом 2022–2024 рр. обсяг імпорту товарів цієї категорії зростає ще більше, оскільки попит на них є високим, а власні можливості для виробництва – не завжди достатні [6]. Водночас, загальна частка продовольства та сільськогосподарської продукції до 2022 року

у структурі імпорту товарів до України залишалась порівняно невисокою. Тим не менш, імпорт окремих категорій продовольства та товарів аграрного призначення був важливим і до війни, і стає ще більш важливим під час воєнного стану [7].

Переваги імпорту продовольства та товарів для аграрного виробництва полягають у тому, що таким чином задовольняються потреби вітчизняних виробників, оскільки вони отримують необхідні для виробництва ресурси. Також задовольняються базові потреби споживачів, які не можуть задовольнити у повній мірі вітчизняні виробники. Крім того, на полицях магазинів після 24 лютого 2022 року все частіше можна зустріти товари закордонного виробництва, за допомогою яких вирішили проблему нестачі українських продуктів. Завдяки цьому забезпечується належний стан продовольчої безпеки, що під час війни є особливо важливим.

До прикладу розглянемо структуру імпорту продовольства за 2018 рік, оскільки до війни співвідношення між групами товарів залишалось майже незмінним (рис. 1).

Основу імпорту складає продукція, що належить до категорії «інша». Це шоколад, вина виноградні, сири тверді та м'які, риба свіжа чи охолоджена, інші овочі, готові соуси та продукти для їх приготування, добавки та приправи, пиво із солоду, кондитерські вироби, соки плодів чи овочів, вироби з тіста без дріжджів тощо. Тобто, та продукція аграрного імпорту, яка майже не виробляється вітчизняними виробниками, проте має високий попит серед споживачів на внутрішньому ринку [8]. Крім того, до основних сільськогосподарських продуктів, які Україна імпортує, варто віднести наступні: тютюнова сировина, напівфабрикати, кавові екстракти, пальмова олія, кукурудза, банани, чай, мандарини, вино, кава смажена, корм для тварин, какао-

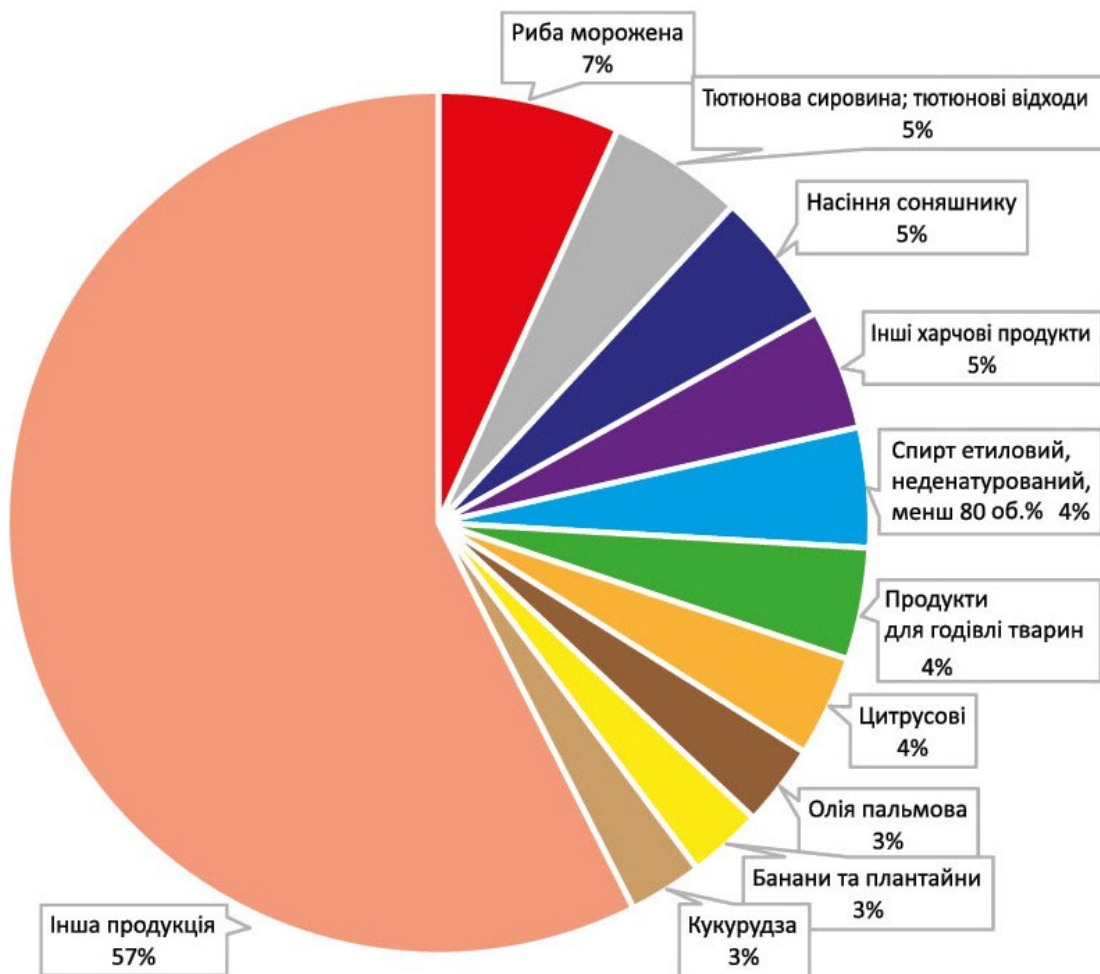

Рис. 1. Структура імпорту основних видів аграрної продукції і продовольства до України за січень-грудень 2018 р.

Джерело: [8]

паста та какао-порошок. Тобто, це продукти тваринного походження, молочні продукти, фрукти та овочі, кава та чай, зернові, олійні культури, жири та олії, цукор і кондитерські вироби, напої та тютюнові вироби, бавовна та інші види аграрної продукції [9].

Стосовно імпорту товарів для агропромислового виробництва, то це наступні категорії товарів:

- сільськогосподарська техніка;
- засоби захисту рослин;
- добрива;
- насіння;
- інноваційні технології.

Ця продукція забезпечує розвиток аграрного сектору, а також стає основою для впровадження інновацій. Тому імпорт даних товарів має важливе значення для економіки України.

Регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва здійснюється за допомогою розробки нормативно-правових актів, які забезпечують його регулювання. Крім того, це впровадження спеціальних інструментів регулювання, які визначені чинними нормами вітчизняного законодавства.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює імпорт аграрної продукції, є Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», який було прийнято у 1997 році. Закон встановлює порядок тарифного і нетарифного регулювання

імпорту сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки для створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також деякі методи цінової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України. Відповідно до його норм, встановлено тарифне та нетарифне регулювання імпорту аграрного продовольства та сільськогосподарської сировини. Крім того, встановлені мита та ввезення сільськогосподарської продукції. Встановлені щорічні квоти на ввезення аграрної продукції окремих категорій для того, щоб підтримати конкурентоспроможність вітчизняних виробників. Тобто, найбільш сприятливі умови для імпорту продовольства створені для тих категорій товарів, які у повній мірі не виробляються на вітчизняних підприємствах [10].

Окрім цього, звернемо увагу на постанову КМУ «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2024 рік». Положення цієї постанови визначає обсяг квот товарів, імпорт яких підлягає ліцензуванню, зокрема тих товарів, які можуть містити контрольовані речовини (озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази). Це речовини, що використовуються в агропромисловому секторі, а також обладнання. При цьому, немає чітко встановленого обсягу квот товарів, імпорт яких підлягає ліцензуванню, який був би аналогічним переліку таких товарів у контексті експорту [11].

Рис. 2. Основні механізми регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва в Україні

Джерело: [11]

Основні механізми регулювання імпорту продовольства та товарів для агропромислового виробництва представимо на рис. 2.

Розглянемо більш детально особливості регулювання відповідно до зазначених вище механізмів:

– На законодавчому рівні встановлено, що окремі групи товарів, які імпортуються в Україну та містять потенційно небезпечні речовини, мають отримати ліцензії чи дозвіл відповідних органів. До цієї категорії товарів належать насамперед засоби захисту рослин та добрива;

– Усі імпортовані товари мають відповідати стандартам якості, які встановлені в Україні. Тому проводяться лабораторні випробування, а після – надається сертифікат відповідності;

– Окрім цього, перед ввезенням товарів в Україну імпортерів товарів агропромислового призначення, а також продовольства, обов'язковою процедурою є сплата мита, ПДВ, надання супровідної документації.

Звертаючись до сучасних аспектів регулювання імпорту продовольства та товарів агропромислового призначення, відмітимо, що процедура їх ввезення має відповідати загальним вимогам до товарів, які ввозяться на територію України, а також специфічним вимогам, встановленим до тих категорій, які можуть бути потенційно небезпечними для споживачів. Сучасні інструменти регулювання характеризуються використанням ліцензування та сертифікації, а також митного оформлення імпортованих товарів [12; 13].

Хоча ці процедури є стандартними, на законодавчому рівні наразі немає нормативно-правових актів, які б визначали детальну процедуру регулювання імпорту таких товарів. Крім того, враховуючи, що під час війни збільшився імпорт товарів, що належать до продовольства та безпосередньо продаються у вітчизняних магазинах споживачам, існує необхідність у вдосконаленні механізмів регулювання імпорту. Для цього варто розробити більш ефективні процедури регулювання та нормативно-правові акти, які б враховували ширший перелік товарів, що підлягають ліцензуванню та сертифікації.

Висновки. Згідно з результатами дослідження підкреслимо, що імпорт продовольства та товарів для агропромислового сектору під час повномасштабної війни зростає через неспроможність вітчизняних виробників повністю самостійно задовольнити існуючий на ринку попит. Чинні механізми регулювання імпорту включають ліцензування, сертифікацію та митне оформлення товарів під час їх ввезення в Україну. Однак, наявні механізми охоплюють не усі групи товарів, імпорт яких наразі стає все більшим. Враховуючи сучасні зміни у структурі, обсягах імпорту та його значення для забезпечення продовольчої безпеки України, пріоритетним є вдосконалення вітчизняного законодавства та державного регулювання імпорту даних категорій товарів. Це дозволить забезпечити доступність товарів високої якості та належного рівня безпеки для споживачів та виробників, тим самим задовольняючи усі існуючі наразі потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Одінцов М. М. Механізми регулювання розвитком продовольчого ринку. *Ефективна економіка*. 2011. № 2.
2. Жовнірчик Я. Ф. Публічне управління агропродовольчим сектором в умовах забезпечення економічної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 10.
3. Перегуда Ю. Експорт та імпорт аграрної продукції в умовах глобального регулювання та міжнародної торгівлі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54.
4. Гусонька Д. М. Особливості здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на ринку аграрної продукції. *Агросвіт*. 2017. № 22. С. 47–52.
5. Свистун Л. А., Попова Ю. М., Штепенко К. П. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.
6. Пугачевська К. Імпортозалежність економіки України: детермінанти та ризики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 4. С. 103–114.
7. Пелех О. Б. Структурні зміни експорту та імпорту товарів України на початку XXI ст. *Академічний огляд*. 2021. № 2 (55). С. 79–92.
8. Агробізнес сьогодні. Імпорт агропродукції в Україну. 2019. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/13025-import-ahroproduksii-v-ukrainu.html>
9. Нестеренко О. Д. Механізм державного регулювання ринку агропродовольчої продукції та його застосування до зовнішньої торгівлі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/14-2015/7.pdf>

10. Верховна Рада України. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції». 1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/97-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Верховна Рада України. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2024 рік. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2023-%D0%BF#Text>
12. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. *Економічні науки*. 2024. Вип. 2 (74). С. 40–45. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/3062>
13. Кваша С., Павленко О., Вакуленко В. (2024). Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. С. 36–38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>

REFERENCES:

1. Odintsov, M. M. (2011). Mekhanizmy rehulivannia rozvytkom prodovolchoho rynku [Mechanisms for regulating food market development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 2.
2. Zhovnirchuk, Ya. F. (2019). Publichne upravlinnia ahroprodovolchym sektorom v umovakh zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky [Public management of the agri-food sector in the context of economic security]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, vol. 10.
3. Perehuda, Yu. (2023). Eksport ta import ahronoi produktsii v umovakh hlobalnoho rehulivannia ta mizhnarodnoi torhivli [Exports and imports of agricultural products in the context of global regulation and international trade]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 54.
4. Husonka, D. M. (2017). Osoblyvosti zdiisnennia derzhavnogo rehulivannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti na rynku ahronoi produktsii [Peculiarities of state regulation of foreign economic activity in the agricultural market]. *Ahrosvit – Agrosvit*, vol. 22, pp. 47–52.
5. Svystun, L. A., Popova, Yu. M. & Shtepenko, K. P. (2020). Derzhavne rehulivannia ahronogo sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku [Derzhavne rehulivannia ahronogo sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 11.
6. Puhachevska, K. (2020). Importozalezhnist ekonomiky Ukrainy: determinanty ta ryzyky [Import Dependence of the Ukrainian Economy: Determinants and Risks]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, vol. 4, pp. 103–114.
7. Pelekh, O. B. (2021). Strukturni zminy eksportu ta importu tovariv Ukrainy na pochatku XXI st. [Structural Changes in Ukraines Exports and Imports of Goods in the Early 21st Century.]. *Akademichnyi ohliad – Academic review*, vol. 2 (55), pp. 79–92.
8. Ahrobiznes sohodni (2019). Import ahroproduksii v Ukrainu [Import of agricultural products to Ukraine]. Available at: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13025-import-ahroproduksii-v-ukrainu.html> (Accessed on 23 December 2024)
9. Nesterenko, O. D. (2015). Mekhanizm derzhavnogo rehulivannia rynku ahroprodovolchoi produktsii ta yoho zastosuvannia do zovnishnoi torhivli [The mechanism of state regulation of the agri-food market and its application to foreign trade]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/14-2015/7.pdf> (Accessed on 23 December 2024)
10. Verkhovna Rada Ukrainy (1997). Zakon Ukrainy «Pro derzhavne rehulivannia importu silskohospodarskoi produktsii» [The Law of Ukraine 'On State Regulation of Imports of Agricultural Products']. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed on 23 December 2024)
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2023). Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakyykh pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2024 rik [On approval of the lists of goods subject to licensing and quotas for 2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2023-%D0%BF#Text> (Accessed on 23 December 2024)
12. Kvascha S. M. (2024) Rozvitok zovnishnyoekonomichnoi diialnosti agrarnogo sektoru ekonomiky Ukraini v umovah voennogo stanu. [Development of foreign economic activity of the agrarian sector of the Ukrainian economy under martial law]. *Naukovi pratsi Mizhregionalnoi Akademii upravlinnya personalom. Ekonomichni nauki – Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic sciences*, vol. 2 (74), pp. 40–45. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/3062>
13. Kvascha S., Pavlenko O., Vakulenko V. (2024). Naukovi zasadi rozvitku zovnishnyoekonomichnoi diialnosti v konteksti mizhnarodnih vidnosin Ukraini v umovah voennogo stanu [Scientific basis for the development of foreign economic activity in the context of international relations of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]*. vol. 61, pp. 36–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>